

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 2009

HISTORISK FORENING
FOR
GRAASTEN BY OG EGN

HISTORISK FORENING
FOR
GRAASTEN BY OG EGN

ÅRSSKRIFT 2009

Redaktion:

Elsebeth Thygesen Kristensen

Else Egholm

Foto:

Hvor intet andet er angivet, er fotografierne
fra lokalhistorisk arkiv.

Forsidebillede: Familien Lorens Peter Alnor, før 1. verdenskrig.
Personerne fra venstre: Datteren Emmi, moderen Christine Alnor,
stående Henriette, siddende Edit, stående sønnerne Peter og foran
ham Carl Christian, datteren Helga og faderen Lorens Peter Alnor.
Fotograf ukendt. Privat eje

Bagsidebillede: Borggade 3 omkring 1975. *Fotograf ukendt.*

Hus på torvet

HISTORISK FORENING
FOR
GRAASTEN BY OG EGN

ÅRSSKRIFT 2009

Indhold

Pavl Heldt og Peter Alnor: Glarmesterslægten Alnor	5
Gerd Conradsen: Vaarbjerg eller hvad?.....	19
Elsebeth Thygesen Kristensen: En Gråsten-familiekronike	27
Else Egholm: Dengang som nu.....	35
Ulla Brusch: Overdragelses- og Aftægtskontrakt.....	36
Elsebeth Thygesen Kristensen: Årets gang.....	42
Bodil Gregersen: Foreningens beretning	48
Else Egholm: Beretning fra arkivet.....	50
Bestyrelsen.....	52
Vedtægter Historisk Forening for Graasten By og Egn:	53

Glarmesterslægten Alnor

*Af Pavl Heldt
Juni 2009*

Mange af læserne vil kunne huske P. Alnors glarmesterforretning på Borggade. "Ja, det er jo ikke så længe siden, den lukkede" – lyder en spontan reaktion. Og dog, for tiden går som bekendt hurtigt: Til næste år er det 25 år siden! Og det er mere end 100 år siden, forretningen blev grundlagt. Den her følgende historie om glarmesterslægten Alnor har jeg først og fremmest skrevet på baggrund af en række samtaler med "den sidste glarmester" Peter Alnor, der også - og af mange måske kun – er kendt som Per Alnor. Af den grund vil jeg også her kalde ham Per.

Den første glarmester

Vi kan begynde historien i 1882, i hvilket år slægtens første glarmester (Pers bedstefar) bliver født. Det sker 2. juledag her i Gråsten sogn. Han kommer - lige som sin farfar, fra Egernsund - til at hedde Lorenz Peter Alnor; men hans kaldenavn er Peter. Han er søn af Christian og Henriette Alnor. Faderen er selvstændig fisker; på sønnens dåbsattest er hans stilling anført som skipper. Han omkommer i 1884 ved en drukneulykke på Flensborg Fjord. Liget driver i land ovre ved Holnæs. Han dør så ung, som kun 22 årig, at Peter ikke "når" at få søskende.

Moderen Henriette gifter sig igen, med maler- og glarmester Nis Knudsen, der adopterer lille Peter. Knudsen har ingen børn. Moderens ægteskab med Knudsen bærer sikkert en stor del af "skylden" for, at tre generationer af Alnor-slægten får deres virke inden for glarme-

sterbranchen. Knudsen er gråstenerdreng, født i 1840. I slutningen af 1800-tallet ejer han forretningsejendommen Burgstrasse 17, der adressemæssigt svarer til vore dages Borggade 18; men bygningen gør ikke, jævnfør senere.

Knudsen dør i 1906. To år før, i 1904, overgår ejendommen i den da 22-årige Peter Alnors eje, og han driver "Maler & Glaserforretningen" videre som "Knudsens Nachfolger", som det fremgår af facadeskiltet. Familien bor i lejligheden på 1. sal oven over butikken. Peters mor Christine dør i 1944. Per, hvis oldemor hun jo var, kan huske hende. Hun boede da i "æ hospital" på Skolegade, og til sidst på det dengang nye alderdomshjem "Christiansro" på Konkel, hvor hun flyttede ind som den første beboer. Fordi hun er den første, der flytter ind, får hun lov til selv at udvælge sig en lejlighed, og hun vælger den "lige op ad trappen, til venstre og så først for".

Peter Alnor bliver gift med Christine, der stammer fra Broager, og de får seks børn – fire døtre og to sønner. Per har et fotografi, der viser hele familien i pænt tøj, poserende rundt om sofabordet, flankeret af blomster og nips, som det er yndet på datidens familie-billeder. Billedet må være fra tiden lige inden eller i begyndelsen af 1. verdenskrig. (se forsiden) Der findes også et par billeder, på hvilke vi kan se Peter Alnor, familiemedlemmer og ansatte stå på fortovet

*Borggade 17, ca. 1910.
Bemærk: Ingen port i bygningens højre side.*

foran butikken på Borggade. Et af dem vises her. Der er gadebelysning og el-ledninger på pælene. Det vil sige, at billedet tidligst er fra 1906, hvor byen fik elektricitetsværk. Per mener da også, at dateringen må ligge omkring 1910, ”vurderet ud fra børnenes antal og størrelse”.

Vi ved ikke nøjagtigt, hvor længe Peter Alnor driver forretning fra - og familien bor i - ejendommen på Borggade; men af et brev, der findes på Lokalhistorisk Arkiv, fremgår det, at malermester Broder Ingwersen - en tilflytter fra Tønderegnet, som bliver gift med Marie, datter af naboen i Borggade 19 (nu 20), kobbersmed Christian Kückelhahn - overtager ejendommen i 1912. Godt et års tid efter overtagelsen udbrænder ejendommen fuldstændigt, ifølge brevskrivernes oplysninger på grund af nogle børns leg med tændstikker i lejligheden i stuetagen til venstre for butikken. Broder Ingwersen lader straks bygningen genopføre, nu også med en lejlighed på loftsetagen samt en port og gennemgang til baggården i bygningens højre side. Tidligere skulle man venstre om lige nævnte Kückelhahns hus og krydse hans grundstykke for at komme ind i Ingwersens baggård. Den nyopførte ejendom tages i brug i slutningen af 1914.

I baggården ligger der (stadigvæk) en mindre toetages bygning, der i tidens løb er blevet anvendt dels til beboelse, dels som værksted og lager. Ifølge det førnævnte brev, skrevet af Broder Ingwersens søn, lejer Peter Alnor sig i en periode ind hos Ingwersen og har glarmesterværksted i den bygning i gården. Per ved, at familien en overgang - og det må så nok falde sammen med denne periode med det lejede værksted i baghuset - bor i en lejlighed ”æ bach æ kino”, altså i en lejlighed ”et sted i komplekset” beliggende på den nuværende adresse Borggade 1.

Ingwersen får ikke rigtig glæde af sin nye ejendom, for både han og Peter Alnor, både ejer og lejer, bliver indkaldt og må deltage i 1. verdenskrig på tysk side. Alnor vender hjem igen, Ingwersen gør

ikke; han falder. Og Marie Ingwersen gifter sig senere med malermester Jens Jakobsen Hansen fra Emmerlev, der fra 1919 driver malerforretning og farvehandel i ejendommen (som den fjerde malermester ud af i alt fem i den ejendom, så vidt vi ved). Per fortæller, at hans bedstefar, mens han driver forretning på Borggade, får glasset leveret pr. hestevogn fra Flensborg. Den videre transport af de færdige ruder og vinduer ud til kunderne foregår så pr. trækvogn.

Per har i sin samling nogle tyske militærpapirer, der dokumenterer, at hustruen to gange ansøger om Peters førtidige hjemsendelse - med den begrundelse, at hun er ene om at forsørge de seks børn. Men der er ikke plads til social forståelse, og begge ansøgninger bliver afslået af regimentskommandøren. Så familien må holde pinen ud, og Peter kan først vende hjem igen, da krigen slutter i 1918. Vi går ud fra, at hustruen og børnene også bor i den lejlighed på (nuværende) Borggade 1, mens Peter er indkaldt.

Efter hjemkomsten går han i gang med glarmesterarbejdet igen, og i 1923 (om ikke før) har han atter et sted at drive forretning fra, nemlig daværende Nygade 11, i dag nr. 18, beliggende på hjørnet Nygade/Ringgade – et hus der tidligere ejedes af en Marie Hansen, som drev galanteriforretning her (en butik med ”genstande til pynt og stads” ifølge Ordbog over det danske Sprog). Familien bor også her. Christine er medhjælpende hustru; bl.a. rammer hun billeder ind. Det er pudsigt at forestille sig, at familien har kunnet sidde inde i deres dagligstue og kigge over på det igangværende byggearbejde på den anden side af gaden, hvor man er i færd med at opføre det nye domicil for Graasten Bank (indtil omkring det tidspunkt er arealet på den side af gaden skovbevokset - de sørgelige rester af Stengeroddeskoven).

En mere eksotisk oplevelse for familien er det at få besøg af nogle ”affekatte”. Disse livlige krabater stak undertiden af fra ”dyrehaven” lidt længere nede ad gaden, også kaldet ”Nis Rævs stenhavn”, der lå

bag det nu lukkede bageri på Nygade 20. Øgenavnet kommer af, at Nis også opdrættede ræve. Nis Hansen er handelsmand, og det bliver hans store lidenskab at fremstille legemsstore figurer (blandt andet af Stauning og vilde dyr – derfor navnet) og bygningsudsmykning, til hvilken han anvender bl.a. småsten og muslingeskaller. En del af Nis' udsmykningsarbejder kan stadig – men nok ikke længe mere - ses på ”Stenhytten”, selve bageribygningen i gården.

Peter Alnor indretter værksted i den lille (toetages) lade i gården ud mod Ringgade. Og her på Nygade driver han så glarmesterforretning frem til ca. 1927, på hvilket tidspunkt arbejdet ikke længere har hans interesse, og han skifter til en helt anden branche: Han bliver assurandør, først i Haderslev og senere i Sønderborg, hvor han dør i 1960.

Apropos forsikringer: Ifølge Per var det almindeligt, allerede da Alnor driver forretningen på Borggade før krigen, at kunden kan tegne en glasforsikring hos glarmesteren. Ved hjælp af en lup kan vi da også på billedet af forretningen på Borggade se, at der på facadeskiltet til højre for butiksdøren reklameres for ”Thuringa Versicherung Erfurt”. Og de forskellige forsikringsprodukter, selskabet kan tilbyde ud over glasforsikringen, bliver nævnt. Der er naturligvis fordele ved dette samarbejde mellem glarmester og forsikringsselskab for begge parter. For glarmesterens vedkommende indebærer det, at det kun er ham, der må udføre glasarbejdet de steder, hvor han har formidlet forsikring - en ordning der også senere kendes fra ”Glarmesterlaugets Glasforsikring”.

På billedet på næste side af forretningen i Nygade, kan vi ligeledes se reklameskilte for forsikringer, på begge sider af døren – til højre for Baltica, til venstre for Statsanstalten for Livsforsikring. Nu gøres der reklame for danske selskaber, og skiltene er på dansk, for Genforeningen har jo fundet sted. Grunden til skiltningen er imidlertid ikke længere formidling af glasforsikringer som på Borggade,

men derimod Peter Alnors bibeskæftigelse som ”fritidsassurandør”. Det er på den måde, han får indblik i forsikringsbranchen, som han så senere går ind i på fuld tid.

Og nu hedder det heller ikke længere ”glaser”, men glarmester. Per fortæller angående stillingsbetegnelsen, at der, for at man kunne anvende mestertitlen, ikke skulle bestå en speciel prøve ud over svendeprøven; men det var medlemskabet af Glarmesterlauget, der medførte mestertitlen. I Ordbog over det danske Sprog forekommer således også betegnende nok udtrykket ”glarmesterlære” om uddannelsen. Andre - nok mere egnsbestemte - udtryk var glasmester, glas-mager og glarmager. Ifølge Per kunne betegnelsen ”glarmager” anvendes af personer, som var tillærte inden for faget. Vedkommende havde altså ikke stået i egentlig lære hos en mester og således ikke gennemført den af Glarmesterlauget krævede uddannelse for at medlemskab af lauget kunne opnås.

Nygade 11, i dag 18, ca. 1925. Bemærk skiltene på begge sider af døren.

Den anden glarmester

Peter og Christine Alnor havde som nævnt to sønner. Den ældste søn, der også kommer til at hedde Peter Alnor (Pers far), bliver født i 1906. Han går i faderens fodspor og bliver udlært i glarmesterfaget - og bliver boende i Gråsten hele sit liv, hvorimod alle hans fem søskende lever hele deres voksenliv udenbys. Den første del af sin uddannelse til glarmester gennemfører Peter "hjemme" hos sin far, den anden del hos glarmester Chr. Ph. Ipsen i Lille Rådhusgade i Sønderborg.

Per har stadig sin fars uddannelsespapirer, der er interessant læsning bl.a. på grund af datidens sprogbrug, som var lidt præget af højtidelige formuleringer og omstændelighed selv i dagligdagens anliggender. Således kan glarmester Ipsen den 30. september 1925 attestere, at "Peter Alnor søn af Peter Alnor" har "lært glarmesterprofessionen" og "opført sig godt" i læretiden. Den teoretiske del af sin uddannelse fik Peter først på daværende Gråsten Tekniske Skole og efterfølgende på Sønderborg Tekniske skole.

På Peters uddannelsesbevis fra den tekniske skole her i byen, udstedt i 1924 efter gennemførelse af "skolens tre klasser", bekræfter den navnkundige H. C. Hansen – lærer og en af byens ildsjæle den gang - at Peter har gennemført uddannelsen, omfattende bl.a. dansk, tegning og bogføring, på "tilfredsstillende og veludført" vis; samt at Peter er "en velbegavet og flink elev ... og opvakt". "Hans flid og opførsel er rosværdig". Også på skolen i Sønderborg forløber uddannelsen godt, og resultatet bliver i flere af fagene (de samme som i Gråsten) karakteren ug. Hans opførsel på skolen vurderes ligeledes til at være til ug.

I et brev angående Peter til hans læremester Ipsen i Sønderborg udtrykker oldermanden for glarmesterlaugets jyske kreds håb om, at den nyuddannede vil "holde fagets fane højt". Lærebrevet er date-

ret 1. juli 1925 - og i øvrigt udfærdiget på dansk, fransk og tysk (i nævnte rækkefølge, men ikke på engelsk), så det kan anvendes som dokumentation på valsen, hvilket Peter Alnor ikke får brug for, idet han ikke drager udenlands. I øvrigt ”gør oldermanden i lærebrevet sammen med to bisiddere vitterligt”, at Alnor har ”aflagt prøve på sin kunnen i et saadant omfang, som lauget fordrer for udstedelsen af dette lærebrev” – og oldermanden kan derfor endvidere anbefale ham ”til alle forekommende, især til dem, som ere af professionen saavel i landet som andetsteds”.

Efter færdiggjort uddannelse samler Peter sig så i et par år yderligere praktisk erfaring i faderens forretning på Nygade, inden han overtager den i 1927. Hvor meget han kunne tjene som nyuddannet glarmester, ved vi ikke; men vi får mulighed for at danne os et indtryk af det (i hvert fald beløbsmæssigt, men ikke købekraftmæssigt) ved hjælp af en regning, som hans far skriver til det daværende Ford Depot beliggende på Ahlefeldvej (nu Ahlmannsvej). Regningen er fra september 1925 og oplister forskellige leverancer, Ford Depotet har modtaget, herunder to autoruder til en pris af hhv. 5 og 9 kroner. Per oplyser, at hans fars omsætning i 1934 er på 18.000 kroner.

Samme år, 1934, gifter Peter sig med Inger Marie Tobiassen, uddannet husholdningslærerinde fra Ankerhus Seminarium i Sorø. Hun kommer her til byen for at undervise på Gråsten Husholdningsskole på Ellegade. Året efter, i 1935 altså, flytter de forretningen hen på Borggade, hvor de lejer butikken i den venstre del af ejendommen nr. 4, der snart efter (som en følge af omnummerering fra tysk til dansk praksis) bliver til nr. 3, som i dag. Ejendommen ejes på det tidspunkt af en ingeniør Niemann i Haderslev, der netop har ladet den undergå en omfattende ombygning, så ejendommen omdannes fra ren beboelse til forretningsejendom med to butikslokaler i stueetagen. I butikken i bygningens højre del driver Nicolaj Albers en damekonfektionsforretning ”Damernes Magasin”. Mellem butikkerne er der en (nu ændret) trappeopgang fra Borggade til lejlighederne oppe på

1. sal, hvor de to forretningsdrivende og deres familier bor, hver især over deres butik. Oven over igen, på loftsetagen, er der nogle værelser, som de to familier deler mellem sig, til brug for børnene og tjenestepigerne.

Per fortæller følgende "lille historie" om en kedelig hændelse, der indtræffer under ringriderfesten i 1952: Den på det tidspunkt ansatte tjenestepige skal til ringriderbal i "det store telt" på festpladsen. Da hun er færdig med at stryge sin kjole oppe på loftsværelset, har hun så travlt med at komme af sted, at hun i skyndingen glemmer at slukke for strygejernet. Det står på en sivmåtte, som det hurtigt "brænder igennem" og ender nede på gulvet, hvor det forårsager en ildebrand. Alnors lejlighed neden under bliver så ild- og vandskadet, at familien må indkvarteres flere steder rundt om i byen i et par måneder, imens istandsættelsesarbejdet står på. Og den megen færdsel på gaden i anledning af ringridningen gør ikke slukningsarbejdet lettere. "Men det var da helt sjovt at bo et andet sted i et stykke tid" – siger Per.

Der er to grunde til, at Peter Alnor vælger at flytte forretningen herhen: For det første for at få en bedre beliggenhed butiksmæssigt – på strøget. Og for det andet for at få et større værksted og mere lagerplads. På Borggade får han værksted i bygningen bagved, hvor der i dag er cykelværksted. Bygningen i gården har faktisk haft lige så "broget en funktion" som den bygning henne bag Borggade 17/18, hvor Peters far i sin tid havde værksted. Bygningen har i tidens løb været brugt til både beboelse, værksted, lager og garage - og endda også som hestestald. For at skabe adgang til gården og dermed til denne bygning, køber Niemann i forbindelse med ombygningen smøgen til venstre for hovedbygningen, som vi kender det i dag. Smøgen havde indtil da hørt til ejendommen ved siden af.

Borggade 3 til venstre, ca. 1950. Bemærk indgangen mellem butikkerne. – Den lille bygning til højre: "Sæbehuset".

Faktisk er det - i gråstensk målestok i hvert fald - en "bygning med historie" Peter Alnor flytter hen i. Den indgik nemlig en overgang i den købmandsgård som Otto Friedrich Ahlmann, der flyttede til byen fra Nordborg, i 1810 købte af et dødsbo efter en tidligere købmand - og så lod udvide ad flere omgange. Ejendommen var beliggende på adressen Borggade 2, svarende til vore dages nr. 1. Ifølge Ahlmann-familiens egne oplysninger køber Ahlmann i 1841 også "nabo-ejendommen vest for købmandsgården" - altså Borggade 4, nu 3 - river den ned og opfører en toetages bygning (i nogenlunde samme stil som købmandsgården), der efter sigende først og fremmest skal bruges som gæstehus til Ahlmanns mange forretnings- og familiegæster. Loftsetagen bliver dog indrettet, så den kan fungere som kornlager, og der bliver installeret et hejseværk på gårdsiden.

I en periode inden år 1900, anvendes ejendommen som postgård eller "postholderi". Der er hestestald i bygningen bagved. Den gang var der adgang til baggården i den modsatte side af ejendommen i

forhold til i dag: Nemlig gennem en port i bygningens højre side, dér hvor der nu er cykelhandel, idet smøgen til venstre for bygningen, som nævnt hørte til købmandsgården (og førte ind til en stor fleretagers lagerbygning, nedrevet i forbindelse med opførslen af Borggården). Det citat på latin fra Paulus' brev til Romerne, som stadig kan ses på husets facade, var således oprindeligt anbragt over portåbningen. Citatet lyder i den autoriserede oversættelse: "Er Gud for os, hvem kan da være imod os?" (Romerbrevet 8,31).

Per fortæller, at der kom "syn for sagen", da han i 1981 lod bagvæggen i butiklokalet rive ned, så han kunne få værksted i direkte forlængelse af butikken: Da blev de gamle porthvælvinger afdækket, og man kunne danne sig et indtryk af, hvordan portrummet oprindeligt må have været. Per gør i den forbindelse også opmærksom på, at vi omme i gården kan se, at der er blevet "skåret" et hjørne af huset (det sydøstlige hjørne), for at skabe plads nok til at man kan køre en bil ind gennem den nuværende smøge og svinge til højre om i baggården. Hidtil skulle man svinge venstre ind i gården bag ejendommen Borggade 1.

Udvalget i Alnors nye strøgbutik på Borggade 3 bliver nu udvidet til også at omfatte lædervarer. Det er hustruen Inger Marie, der står for den afdeling. Men hun kommer mere eller mindre til at stå for hele butiksdriften, fordi Peter har nok at gøre på værkstedet og ude i "marken" hos kunderne. Peter indrykker en notits i Graasten og Omegns Folkeblad med oplysning om flytningen og udvidelsen af sortimentet. Endvidere kan vi se, at forretningen har telefon. Nummeret er let at huske: 42.

Per erindrer, at hans far i 1946 får "glasentreprisen" på Gråsten Andelsboligforenings nybyggeri på nyudstykingen på Solbakken - et omfattende arbejde, som han udfører med hjælp fra sine to sønner og Georg "Lysmand", der har fået det øgenavn på grund af sit virke som aflæser af "lysmålere". Alle vinduer bliver stadigvæk

(som før Genforeningen) transporteret på trækvogn - fra værkstedet på Borggade og op på Solbakken. Det er Per og hans bror Viggo, der står for den transport; mens Georg, som udlært snedker, sætter ruder i rammerne hjemme på værkstedet. Men trækvognens storhedstid er ved at være forbi: I 1952 anskaffer Peter Alnor sig sin første bil, en varevogn, så han kan fragte ruderne på taget af den. I begyndelsen af 1960'erne køber han en lille lastvogn og får monteret et stillads på ladet, så ruderne kan anbringes skråt oprejste under transporten.

I 1957 køber Alnor og Albers hver deres indtil da lejede dele af ejendommen, altså hver deres lejlighed og butik. Alnor køber tillige bygningen bagved. Tyve år senere, i 1977, køber Per "Albers højre del af ejendommen" af dennes enke Helmi. Pers forældre flytter derefter over i "den højre lejlighed", der er noget mindre end den til venstre, hvor Per og hans familie flytter ind. Indtil da havde de hus på A. D. Jørgensensgade.

Inden denne handel og flytning finder sted, nemlig i 1969, bliver butikken gennemrenoveret og udstyret med "supermoderne inventar", som det hedder i Folkebladet. Omtalen nævner også, at der snart vil blive opsat "en baldakin med lysstofrør og neonskilt". Og det oplyses om den "velanskrevne forretning", at "hustruen Inger har forstået at skaffe de mest moderne ting hjem" til butikken, så der nu forefindes et alsidigt udvalg af lædervarer. - I hvert fald kan jeg, Pavl Heldt, huske, at skoletaskerne stod i rad og række i butikken, også de den gang nye og smarte med "katteøje" – og et par af dem fik jeg da slidt op (eller ødelagt) i årenes løb.

Ud over sin forretning er Peter Alnor aktiv i byens liv på andre måder: Således varetager han i tidens løb en del tillidshverv, bl.a. som formand for Gråsten Håndværkerforening. Og han er aktiv i Ringriderforeningen, især i tombolakomiteen, hvor han udnævnes til æresmedlem. Han når også at blive den sidste formand for Gråsten Tekniske Skole, som han i sin ungdom selv havde gået på.

Den tredje glarmester

Også Peter og Inger Marie Alnor får to sønner, af hvilke igen den ældste går i faderens fodspor, mens den yngre i ung alder forlader byen. Den ældste søn, født i 1936, hedder ligesom sin far og farfar Peter Alnor. Han bliver altså nummer tre i rækken med samme navn og samme profession. Men som nævnt i indledningen er han nok bedre kendt som Per Alnor. Per fortæller, at det var hans mor, der fandt på at give ham det "kaldenavn". Det sker, for at man i familien hurtigt kan finde ud af, hvem det er, hun henvender sig til: Når hun kalder på eller siger noget til Peter, så reagerer både far og søn – eller ingen af dem. Dette irritationsmoment fjerner moderen på denne praktiske måde; og Per betyder, at han ikke har haft (og stadig ikke har) noget imod at blive kaldt Per. Det bliver faktisk også hans kaldenavn gennem hele hans skoletid. Per tilføjer, at det var en aftale hans forældre imellem, at hans far skulle navngive den første søn (måske fordi moderen havde indset, at det lå i sagens eller rettere i familiens natur, at den første søn skulle hedder Peter?), og moderen så den næste. Men i praksis kom hun altså til at navngive begge sønner! Mange er sikkert slet ikke klar over, at "Per ikke hedder Per, men Peter". Og det var jeg (P. H.) heller ikke. "Men det gør jeg altså!" – siger Per og hiver sit sygesikringsbevis frem som dokumentation.

Per gennemfører også uddannelsen "derhjemme" hos sin far. Efter udstået læretid, i 1956, aftjener han sin værnepligt, og flytter til Skive, hvor han i et par år er ansat hos en glarmester. Sidst i 1950'erne er der dog kommet så godt gang i hans fars forretning, at de bliver enige om, at Per skal vende tilbage til Gråsten for at blive ansat på faderens værksted. I 1959 bliver Per gift med Marie Hansen fra Rødding, der er farmaceutuddannet. De får fire børn, tre døtre og en søn, af hvilke dog ingen vælger at gå ind i glarmesterbranchen; men – for den tradition er ikke til at fravige - sønnen hedder Peter!

I 1973 begynder generationsskiftet, idet Per overtager værkstedet. I praksis bytter far og søn roller, for faderen er stadig aktiv på værkste-

det. I januar 1978 fuldbyrdes virksomhedsoverdragelsen, da Per også overtager butikken. Igen bliver det hustruen, nu Marie, som skal stå for driften af den. ”Svigermor” er dog stadig af og til i butikken, når omstændighederne kræver det. Peter Alnor dør i 1979, og hustruen Inger Marie i 1987.

Også Per og Marie bygger om, mens de står for forretningen. Således flyttes glarmesterbutikken i 1981 over i butikslokalet i ejendommens højre side, og værkstedet indrettes i umiddelbar forlængelse af butikken bagud i gården. Det er som nævnt i den forbindelse de gamle porthvælvinger kommer til syne. Efter Albers død og frem til denne ombygning i 1981 bliver butikslokalet til højre lejet ud, bl.a. til Texaco (tidligere: Gråsten Kulkompagni). Efter ombygningen og omflytningen er det så butikslokalet til venstre, der skal lejes ud. Og det bliver det til bl.a. Femina.

Under en samtale engang i efteråret 1985 med daværende cykelhandler Preben Poulsen, der på det tidspunkt driver forretning i lejede lokaler på Borggade 7, siger denne til Per, at han står og mangler et butikslokale med god udstillingsplads. Spontant udbryder Per: ”Så kan du da bare købe min ejendom”. Og sådan går det så: Poulsen overtager ejendommen i slutningen af året. Igen bliver der bygget om: Værkstedet flyttes over i det ”højre hjørne” af bygningen bagved, hvor det stadig er placeret, og Alnors tidligere værkstedslokale inddrages i butikken. Det er i den forbindelse, at lejligheden i baghuset ophører med at være udlejningsbolig. ”Den har ellers været mange familiers hjem i tidens løb” – erindrer Per – ”bl.a. engang for en familie med syv børn”.

Endnu en ombygning finder sted, da Torben og Anke Nielsen overtager ejendommen og cykelhandelen: De to butikslokaler sammenlægges nu til ét stort lokale, som vi kender det i dag, ved at trappeopgangen til 1. sal føres ud på bagsiden af huset. Da Per og Marie Alnor ”lukker butikken” i december 1985, ophører et generationsforetagende gennem mere end trekvart århundrede, strækkende sig over tre generationer og i tidens løb drevet på tre forretningssteder.

Vaarbjerg eller hvad?

Arkæologer fra Museum Sønderjylland, Arkæologi Haderslev, graver i hele Sønderjylland, hele året. I 2008 – 2009 gælder det strækningen på 28 km mellem Kliplev og Sønderborg, hvor den kommende motorvej skal gå. Disse udgravninger, især ved Kværs, har Gerd Conradsen fulgt nøje, hans beretning følger her.

I forbindelse med etableringen af motorvejsstrækningen Sønderborg-Kliplev har arkæologerne fra Haderslev museum foretaget udgravninger adskillige steder.

Ud over den rent historiske interesse med hensyn til menneskers færden i området fra oldtiden og frem til nyere tid, er der flere steder dukket ting op af jorden, der er af mere nutidig lokalhistorisk interesse, end fund fra stenalder, bronzealder eller jernalder.

Ved landevejen Gråsten-Felsted påbegyndte man en prøvegravning et par hundrede meter nordvest for Kværs Ladegård, der hurtigt viste sig at være særdeles spændende. Efter at man med maskinkraft havde fjernet muldlaget, dukkede der mørktfarvede pletter op i det gule ler.

*Efter afrømningen
frilægges stolpe-
hullerne.*

Det var stolpehuller fra en bygning, der på grund af et keramikfund løseligt kunne dateres til renæssancen, altså 15-16hundretallet. Huset har været stort, omkring 8,5x38,0 meter, altså ca. 325 kvadratmeter. Stolpehullerne havde en tykkelse, der fik arkæologerne til at gætte på, at der måske var tale om et hus i to etager. Samtidig blev der frilagt en form for dræn, bestående af to rækker kampesten overdækket af andre flade sten, så der faktisk var en rende, vandet kunne løbe i. Dette dræn er dog yngre end huset, da det skærer hen over det område, som huset dækkede.

Det fritlagte dræn.

En udvidelse af det undersøgte område mod vest afslørede endnu en bygning, dog af lidt mindre dimension, der i den vestlige gavlende åbenbart havde omfattet en slags vognport, muligvis en form for avlsbygning eller redskabsrum. Mod øst i en lavning til ”hovedbygningen” fandt man en særdeles velbevaret træsat brønd, der var så velbevaret, at træ herfra skal tidsbestemmes efter den dendrokronologiske metode, dvs. at man ved hjælp af årringene i træet kan bestemme fældningstidspunktet og derved også datere husets alder mere præcist.

Fundene stiller flere spørgsmål, end de giver svar.

Hvad er det for en bygning af så anselige dimensioner, der stod her for bare ca. 300 år siden og som der ikke er nogen, der ved noget om og som der åbenbart ikke findes nogen skriftlige beretninger om. Er huset bygget omkring midten af 1500tallet eller måske først omkring 1600? Hvor lang er "levetiden" for en sådan bygning? Det afhænger til dels af jordbundsforholdene og til dels af træets art. Denne mangel på konkret viden baner vejen for gisninger og formodninger i nogen udstrækning ud fra den viden, vi har om stedet. En ikke ukendt fremgangsmåde ved arkæologiske fund, kun skal de altid tages med et vist forbehold og være åbne for en senere korrektur.

I mere end hundrede år var de fleste mennesker i Danmark overbeviste om, at det var Gorm den Gamles dronning Thyra, der stod for byggeriet af Dannevirke. I dag ved vi bedre, blandt andet på baggrund af den dendrokronologiske dateringsmetode, der er meget mere præcis, end kulstof 14 dateringen.

Hvad ved vi om det aktuelle udgravningssted?

Vi ved: Der har før i tiden ligget en landsby i dette område ved navn Vaarbjerg. Der har været omkring 10 boel. De ejedes af de to brødre Gregers og Frans Ahlefeldt til Søgård. 1549 lægger Frans sin andel af Vaarbjerg under godset Grøngrøft, hvorimod Gregers lægger sin halvdel under den noget større "Kværsgård". (Kilde: A.D. Jørgensen: Gråstens ældre historie side 15). Der findes ingen dokumentation for, hvor Vaarbjerg by har ligget. Den eneste konkrete viden, vi har, er, at den kirkemæssigt hørte til Kværs sogn. (Kilde: Lektor Karsten Porskrog Rasmussen, Århus universitet).

Denne nu skabte store gård får senere navnet "Ny Ladegård", i ældre dokumenter på plattysk "Nilagarde".

Da Søgård gods i 1725 gik konkurs, er der i auktionsprotokollen anført en mark ved navn Kværsgårdsmark, og en anden mark kaldes Vaarbjerg.

I relation til denne viden bliver de arkæologiske fund jo rigtig spændende. Stolpemærkerne på fundstedet peger ikke i retning af en nedlagt landsby. En landsby ville have vist sig som en klynge af

huse. Der ville have været flere hustomter i de prøvegravninger, der er foretaget, og det er ikke tilfældet.

Dimensionerne i det fundne hus peger i retning af en stor gård, og så er der muligvis tale om den nævnte "Kværsgård".

Vaarbjerg – Kværsgård – Ladegård har stort set de samme rødder, men voksestedet kendes kun for Kværs Ladegårds vedkommende. Den i dag eksisterende gård med navnet Vaarbjergh, beliggende Felstedvej nr. 40, er ikke en "sidste rest" af landsbyen Vaarbjergh, den er ikke dens efterfølger. Den har alene navnet fælles med den tidligere landsby. Gården Vaarbjergh er oprettet på en parcel, der blev frasolgt Ladegård 1782 af godsejer Sønke Ludwig Petersen. På det tidspunkt er Vaarbjergh by allerede forsvundet i forhistorien. Grunden til, at den nuværende ejendom Vaarbjergh fik dette navn, kan skyldes, at det areal, den er oprettet på, måske er den mark, der i auktionsprotokollen ved Søgårds fallit i 1725 benævnes Vaarbjergh.

En anden ting, der peger i retning af, at Ladegård er en efterfølger til den omtalte "Kværsgård" er selve navnet. Hvis den udelukkende var oprettet på landsbyen Vaarbjerghs oprindelige jorder, havde den vel fået betegnelsen "Vaarbjergh Ladegård".

I henhold til Sønderjysk Stednavnefortegnelse er der endnu i 1792 en mark under Ladegård, der betegnes som Kværsgårdsager.

Det kan kun tolkes derhen: Der har på et eller andet tidspunkt eksisteret en gård i dette område med dette navn.

Det virker umiddelbart usandsynligt, at dette store hus på 325 kvadratmeter og den nuværende Kværs Ladegård med få hundrede meters afstand fra hinanden skulle have eksisteret samtidigt. Var huset i forfald, eller var det ikke "standsmæssigt"? Ahlefelderne, de tidligere ejere, havde jo aldrig boet der, men det skulle den nye godsejer vel?

Arkæologernes arbejde

I begyndelsen skred arbejdet godt fra hånden. Vejrliget i starten af november var ganske udmærket. Men så kom december med utroligt mange regnvejrsgage, men da udgravningsholdet havde en bestemt tilmålt tid, måtte man tage fat, uanset om det var tørvejr eller regnvejr. Min agtelse for holdet steg fra regnvejrsgage til regnvejrsgage. Til tider kunne man næsten ikke trække et ben efter sig, uden at støvlen blev hængende i den klæbrige lerdynd. Ingen arbejder ville have fået lov til at arbejde under disse forhold, men tiden var tilmålt, arbejdet skulle afsluttes før jul. Der gravedes render for at få vandet til at løbe af, til tider samledes det i dybe huller for at blive pumpet bort.

Især arbejdet med at få frigravet brønden, der lå i en lavning lidt øst for den store hovedbygning, blev besværliggjort af vejrliget. Der var et stærkt vandførende jordlag hen til lavningen, og derfor har det ikke været nødvendigt at grave særligt dybt. Brønden var ca. 2 m dyb og bestod i bunden af en firkantet kasse af træ med dimensionerne 1,20m x 1,20m.

Udgravningsleder Mads Leen Jensen, arkæolog Laila Skak Hecquet og udgravningsassistent Niels Michaelsen foran brøndens trækasse.

Plankerne havde en tykkelse på 8 – 12 cm og en bredde på 40 cm og var kantsat i to etager, altså i alt 8 planker. Disse var udvendigt forstærket med en stenpakning. Disse planker blev omhyggeligt gravet fri og pakket i våde klude og omviklet med plastfolie, for ikke at tørre ud.

Den firkantede kasse.

Niels og Mads fjerner forsigtigt den tunge, vanddrukne planke.

Omhyggeligt pakkes planken ind i plast folie for ikke at tørre ud.

Den store træklods på ca. 1m x 0,40m fra fyldmaterialet.

Ved hjælp af ”dendro-metoden” vil man kunne tidsfæste fældningstidspunktet, der ikke absolut er identisk med anvendelsestidspunktet, men så har man det sandsynlige tidspunkt for brøndens etablering og dermed vel også gårdens alder. Den dendrokronologiske datering går kort sagt ud på, at man ved hjælp af træets årringe

kan se, hvornår træets tilvækst er stoppet og dermed kan det præcise årstal for træets fældning fastlægges. En forudsætning er dog, at det drejer sig om egetræ.

Interessant var brøndens indhold. Fra oven: Jord og sten, men i bunden en stor træklods af anselige dimensioner. Den var 1 m lang, nærmest firkantet med et tværmål på 40 cm.

Dette lidt underlige fyldmateriale samt den totale mangel på fund af brugsgenstande, bortset fra enkelte potteskår, må føre til følgende ræsonnement: En så stor træklods falder ikke i en brønd ved en tilfældighed eller et uheld, den er anbragt der med vilje som fyldmateriale. Når man tilkaster en brønd, må det betyde, at der ikke mere er brug for den, fordi man agter at forlade stedet. Det må betyde, at man har forladt stedet i "god ro og orden".

Omkring midten af 1700 tallet udfoldes en vældig bygge-aktivitet på Ladegård. (Kilde: Nuværende ejer af Ladegård, Hans Lilleør). Er det tænkeligt, at den af A. D. Jørgensen omtalte Kværsgård på dette tidspunkt har været i en sådan tilstand, at et nybyggeri er blevet nødvendigt? Har den måske ikke været "standsmæssig"?

Er afstanden til Kvær for stor til, at en ejendom med navnet "Kværsgård" kan have ligget her? Næppe. Gårdene langs Kværsløkke ligger inden for synsvidde, og den lille klynge huse i sognets nordligste område ved navn "Kværsballe", ligger endnu længere fra landsbyen. Helt nede på Kidingvej forekommer navnet Kvær. Her ligger ejendommen "Kværdsdam" hvis navn iht. "Sønderjyske Stednavne" også relateres til landsbynavnet Kvær.

Lidt lys over nogle af disse spørgsmål ville der kunne komme, hvis der fandtes gamle kort, hvor landsbyen Vaarbjerg var aftegnet.

Det er hidtil ikke lykkedes at opspore sådanne. Så spørgsmålet er stadig åbent: "Vaarbjerg eller hvad?"

Datering

Efter foranstående artikel var afsluttet, modtog jeg følgende mail fra udgravningsleder Mads Leen Jensen fra Haderslev museum:

"Jeg har modtaget resultaterne fra dendro-dateringen af brøndtræet, og den passer sådan set fint med vores antagelser.

Der var fire skifter i brøndkonstruktionen; i det nederste var intet af tømmeret af eg og kunne derfor ikke dateres. Fra de tre andre skifter er fældningstidspunktet for træet henholdsvis 1575, 1572 og 1545 e Kr.

Tømmeret til brøndkonstruktionen er formodentligt genanvendt fra en anden konstruktion, idet det var meget fint forarbejdet og næsten helt plant, specielt på den ene bredside.

Det har givetvis været brugt til en konstruktion, der var synlig, inden det blev genanvendt til brøndkonstruktionen. Derfor fortæller dateringen af træet ikke præcis dateringen af brønden, men viser dog, at brønden er anlagt i tiden efter 1575. Analysen af træet tyder på, at det er hentet forholdsvis lokalt. Jeg har endnu ikke modtaget C 14 dateringen af de to huse. Men vi formoder, at dateringen vil ligge et sted i 1600-tallet. Det viser dateringen af den keramik, der er fundet omkring huset."

Ikke alt for meget lys i mørket. Det eneste helt sikre er, at brønden er anlagt efter 1575 og at Vaarbjerg med marker enge og andet tilliggende nedlægges 1549. Vaarbjerg forsvinder selvfølgelig ikke fra landskabet fra den ene dag til den anden. Den nye store gård har brug for arbejdskraft, så dens død har nok været lidt langtrukket, men borte er den.

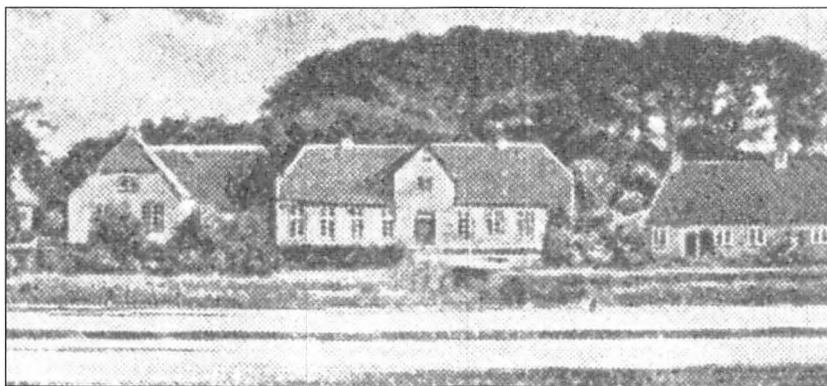
I kirkebogen for Kværs sogn, der går tilbage til 1688, forekommer navnet Vaarbjerg ikke ved en eneste person, der er døbt, viet eller begravet, så på det tidspunkt har landsbyen været borte.

En Gråsten-familiekronike

Arkivet modtager jævnligt forespørgsler om slægtninge fra gråstenområdet, og i 2007 kom der en forespørgsel fra Mogens Rosendahl, en efterkommer af Sophia Charlotta Georgina Adam, som skulle være datter af hofråd Andresen i Gråsten. Arkivet har en stor samling af kirkebogskopier, men da indførslerne ikke er fuldstændige, er det som at lede efter den berømte nål i en høstak, når der skal findes personoplysninger. Vi har arbejdet med sagen og kan fortælle følgende:

Sophia Charlotta Georgina Andresen blev født i 1784 og konfirmeret i 1796. Flere oplysninger var der ikke, men til gengæld begyndte der at tegne sig et billede af hendes baggrund. Da hun blev født, var hendes far ikke hofråd, men lærer og organist i Gråsten. Johannes Andresen blev født 3.10.1756 i Sønderborg, hvor hans far var skomager, og han blev allerede som 23-årig ansat som lærer i Gråsten. Han flyttede hertil sammen med sin lidt ældre hustru, Ingeborg Cathrine Langer f.13.10.1747.

I 1783 kunne familien flytte ind i en helt ny bolig – den nye skolebygning, som hertug Frederik Christian I havde ladet opføre – som en tavle over døren fortæller: ”IN GLORIAM DEI ET SALUTEM PROXIMI” d.v.s ”Til Guds ære og næstens vel”.

Den gamle skole

Den bestod af 7 fag til den ene side til beboelse og til den anden side 4 fag til undervisning. Brandforsikringsvurderingen fra 1783 oplyser, at bygningen er med brandmur og tækket med tegl. Der hører også en tørvelade og et bagehus til, hver på 2 fag. Endvidere et halvtag og et plankeværk. Vurderingen ligger på 707 rdl. og er lig med byggesummen.

Johannes Andresens forgænger, lærer Tychsen havde i haven til den tidligere degnebolig plantet en del frugttræer, Gråstenæbler, kirsebær, Pommerantstræer og ”to skønne Pison (Pigeon) træer”. For al denne herlighed måtte den nye lærer betale 16 rdl. og 2 skilling, men af skoleregnskaberne ses, at Andresen var bedre aflønnet, end forgængerne havde været.

Her – i en af byens vel stateligste bygninger voksede Sophia Charlotta op sammen med broderen Friedrich Ulrich Aemilius, der var født i 1781. Julen 1786 har nok været trist i degnehjemmet, for Ingeborg Andresen var død d.12. december. Johannes Andresen var ikke enkemand ret længe. Den 30.3.1787 blev han viet i slotskirken til Sophie Hedevig Henningsen. Hun var angiveligt fra Christiania, men må have haft slægtskabsforbindelser til denne egn.

Når der i de følgende år var barnedåb i familien Andresen – og der var mange – stod medlemmer af Henningsenfamilien ofte fadder, som f.eks. madam Henningsen og jomfru Henningsen fra ”Nix Mühle”– Nejs mølle ved Broager, hvis ejer Hans Henningsen stammede fra Gråsten. I de følgende 11 år kom 7 børn til verden i lærerboligen.

De 7 børn var:

Jürgen Hinrich, f. 4.4.1788.

Johannes, f. 3.6.1789 d.11.11.1789.

Ingeborg Elisabeth, f.6.6.1790 - d.25.11.1825.

Johannes, f.17.11.1791.

Frederika Sophia, f.11.8.1793 – d.25.11.1793.

Hans Friederich, f.13.9.1795.

Friederika, f.19.7.1799.

Sophia Hedewig Andresen døde 12.4.1815 i en alder af 57 år. Da var hendes mand ikke lærer længere, for efter i nogle år at have været sekretær for hertugen, var Johannes Andresen i 1809 blevet udnævnt til hofråd, d.v.s. administrator for de hertugelige godser. Heller ikke denne gang var han enkemand længe; han giftede sig med enken Ida Sophie Jürgensen (f. Schmidt) fra Ketting, men hvornår fandt vielsen sted? Der er det ejendommelige, at præsten har indført to datoer i kirkebogen. Den første dato er den 20.8.1815, den anden 26.4.1816. Ved første dato er vidnerne hr. Jürgensen og hr. Thaysen, i andet tilfælde benævnes de hr. Nis Jürgensen fra Ketting og hr. kasserer Thaysen fra Gråsten. I begge tilfælde er indføringerne signeret "in fide" (på tro og love) af en vis Paerehøj, måske degnen. Har præsten været glemsom eller syntes, at den ene dato var mere passende end den anden?

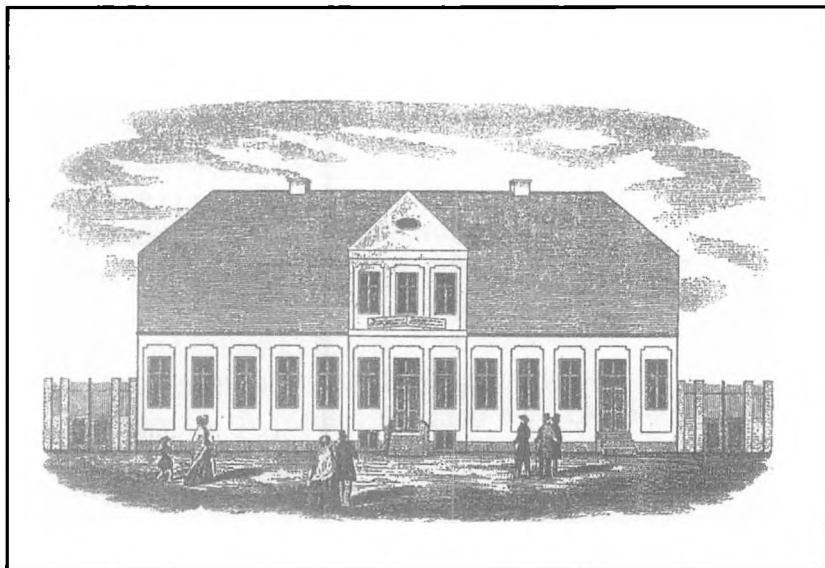
I øvrigt synes Ida Andresen at have bevaret tilknytningen til familien Jürgensen og forholdet har været godt, for da datteren Ida Margaretha Johanne, f.9.10.1817 blev døbt, var fadderne den ældste halvbroder Jürgen Hinrich Andresen, madam Jürgensen og Magdalene Jürgensen fra Ketting.

I 1829 ønskede Johannes Andresen at trække sig tilbage fra sit arbejde som hofråd. Det var hans inderligste ønske at blive i Gråsten og tilbringe sin alderdom i det hus, som hertugen havde tildelt ham som fribolig og – mente Andresen – mundtlig havde lovet ham som blivende bopæl. Han havde anlagt en stor have, som var hans store glæde og interesse – ikke mindst hans rosenbuske var hans "hjertebørn".

Han ansøgte derfor hertug Fr.Christian d.II (Frederik Christian d.II ?) om at blive boende, men fik blankt afslag. Hertugen havde nemlig bestemt, at hans borgere i Gråsten skulle have et apotek, og at Andresens hus var velegnet til det formål. Om hele den sag findes en udførlig beskrivelse i bogen "Hertuger" af Mikkell Venborg Pedersen, der udkom i 2005. Så vidt så godt – men hvor lå Andresens hus?

Den gåde løstes ved læsning af Johs. Ahlmanns bog – "Allerlei aus Gravenstein" – hvor den "Andresensche Hof" flere gange omta-

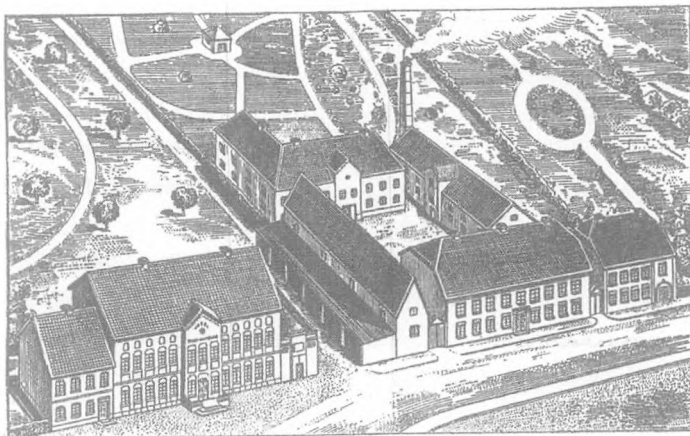
les. Den lå faktisk der, hvor Hotel Gråsten senere fik sin plads. Efter få år blev apoteket nemlig flyttet til Slotsbakken, hvor det kom til at ligge i en årrække, mens bygningen på torvet blev til "Det hertugelige Værtshus" først drevet af hertugens tidligere kammertjener

Det hertugelige Værtshus.

Peter Stillhof og langt senere overtaget af købmand Otto Friederich Ahlmann, der lod det udvide og ombygge. Huset på Slotsbakken ligger der stadig, mens apoteksvirksomheden er flyttet til Ulsnæs.

I bogen findes denne gamle tegning af stedet, og man ser her en stor havegrund, der strakte sig langs den nuværende Jernbanegade. Den bitre strid endte med, at hofråden gav op. Da han heller ikke fik lov at tage sine elskede roser med, solgte han dem til slotsgartneren.

Andresens haveanlæg ses til venstre på tegningen.

Familien Andresen flyttede til Nordborg, hvor Johannes Andresen døde 27.2.1839. Hans efterkommer har venligst overladt arkivet kopier af en lang række familiepapirer, bl.a. Andresens testamente, der er et uhyre detailleret dokument. Han overlevedes af enken Ida Jürgensen samt børnene:

Jürgen Hinrich, træbeskæringsmester på Samsø.
Sophia Charlotte Ohlsen, tidl. Iversen, tidl. Adam.
Johannes, gartner i Tønder
Hans Friederich, gartner ved Eckernförde.
Friderica, g.m.gartner Heilmann i Sønderborg.
Ida Johanne, ugift.

Det har været umuligt at opspore den ældste søn Friedrich Ulrich Aemilius. Datteren Ingeborg døde efter års tiltagende svagelighed i hjemmet.

De tre sønner, som Sophia Hedevig var mor til, kom alle til at beskæftige sig med havebrug – sikkert til glæde for den havekyndige far. Det ser dog ud til, at sønnen Johannes, der var født i 1791 en tid lang har hjulpet sin far i dennes arbejde.

Da Hertugen i 1812 besluttede, at der skulle indføres små skillemønter og det ikke var muligt at få kobbermønter nok, besluttedes det at få trykt papirpenge i stedet. Trykningen blev udført i Flensborg af bogtrykker Jäger, og hofråd Andresen fik til opgave at hente disse pengesedler og tog i november 1812 sammen med sønnen til Flensborg. Hofråden førte nøje regnskab over udgifterne på denne tur – ophold i Postgården, hest og vogn, drikkepenge m.m. og bemærker, at han selv betalte for sønnens fortæring og ophold.

*Oplag 5760 + 96 blanketter og mislykkede sedler.
Nr. 1443 (fejlskrevet?) fandtes tidligere i privat eje i Gråsten; den er vist nok gået tabt i forbindelse med en vandskade i januar 1985.
Afbilledet efter en xeroxkopi. Rixen, FGN.*

Johannes junior tilbragte derefter 16 dage med at nummerere og stemple sedlerne, der var trykt på store ark, der senere blev beskåret af den stedlige bogtrykker, hvorefter hofråden kontrollerede sønnens arbejde, men det har da været et betroet arbejde for den 21-årige Johannes.

På grund af de mange papirer kan vi følge Sophia Charlotta Georginas skæbne – var det den haveglade far, der gav hende navnet Georgina? Da hun blev døbt, var hun omgivet af højst fornemme faddere: Hendes Højhed Sophia Magdalene, prinsesse til Augustenborg (Hertug Frederik Christian II's søster). Hendes Højhed Charlotta Amalia, prinsesse til Augustenborg og major Georg v. Bülow, Augustenborg, men hendes liv blev tilsyneladende ikke særlig lykkeligt.

Den 14.11.1804 blev hun som 20-årig i København viet til kontorist fra Frederiksværk, Adrianus Simon Adam. Vielsen, der blev foretaget af præsten ved den tyske Sct. Petri Kirke i København, foregik ”i hjemmet”. Trods grundige eftersøgninger har det været umuligt at finde nærmere oplysninger om Adrian Adam.

På samme tid var der en glarmesterfamilie Adam i Gråsten, men hans navn findes ikke blandt den families navne. En teori kunne være, at han, der var kontoruddannet, måske har været skriver ved hertugens hof og på den måde har mødt Sophia Charlotta. I hvert fald var hun gravid, da de bliver gift, datteren Anna Sophia Juliane bliver født 14.3.1805. Ved dåben tæller fadderne bl.a. hofråd Andresen, generalkrigskommisær Grove og krigsråd Løvmand.

Det gik nok ikke så godt med ægteskabet, for allerede i 1806 rejste Adam til Sverige uden at efterlade noget som helst til familiens ophold, så hofråden måtte yde økonomisk hjælp. Da myndighederne fandt Adrian Adam, meddelte han, at han afstod fra evt. værdier – der var nu nok mest gæld – og at han rejste videre og ikke kunne sige, om han nogensinde kom tilbage, så hans kone søgte og fik bevilget skilsmisse.

I 1810 blev hun i Nordre Brarup viet til skolelærer Christian Iversen og fik 2 børn med ham, en søn og en datter. Men allerede

i 1818 slog skæbnen til igen, da Christian Iversen druknede i en af Københavns kanaler. I 1819 blev der afholdt en synsforretning, hvoraf det fremgik, at afdøde havde efterladt hende i ”fattige og uformuende omstændigheder, så hun aldeles intet ejede”.

Den 12.12.1819 indgik Sophia Charlotta sit 3. ægteskab med skomagersvend Iver Olsen – han var 30 år, bruden 34 år. Da hun døde i 1840 – (året efter hofråden) – overlevede han hende sammen med deres to sønner Iver på 14 år og Ole på 17 år.

Iver Olsen var da blevet skomagermester, og de boede på Østergade i København. Sophia Charlotta efterlod sig et bo der vurderedes til 150 rdl. – opført er mahognimøbler, spejle, skilderier, linned og diverse køkkenting i kobber, så rent materielt havde hun fået bedre kår – og må man håbe også en tryggere tilværelse end i de første ægteskaber.

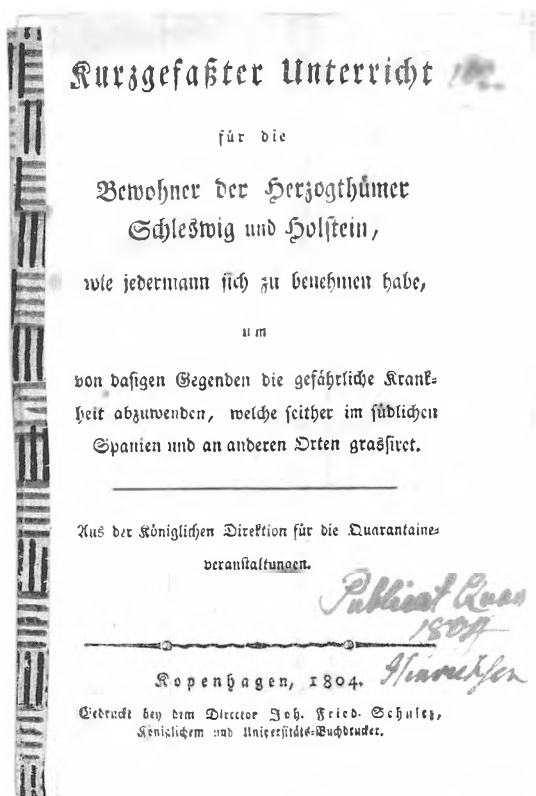
Datteren Anna Sophia Juliane blev gift med en toldbetjent Berg, og det er fra hende Mogens Rosendahl stammer.

Elsebeth Thygesen Kristensen

Dengang som nu

Denne publikation fra 1804 er kommet arkivet i hænde blandt nogle gamle papirer, arkivet har modtaget fra Kværs menighedsråd. Netop i disse tider, hvor der skrives og tales så meget om influenza H1N1, og de forholdsregler befolkningen bør tage for ikke at blive smittet eller sprede smitte, er den aktuell at tage med i vort årsskrift. Den viser, at man også i 1804 forsøgte at oplyse om de forholdsregler, der skulle tages for at undgå smitte. Dengang drejede det sig om den "Gule feber", der blandt andre steder rasede i det sydlige Spanien.

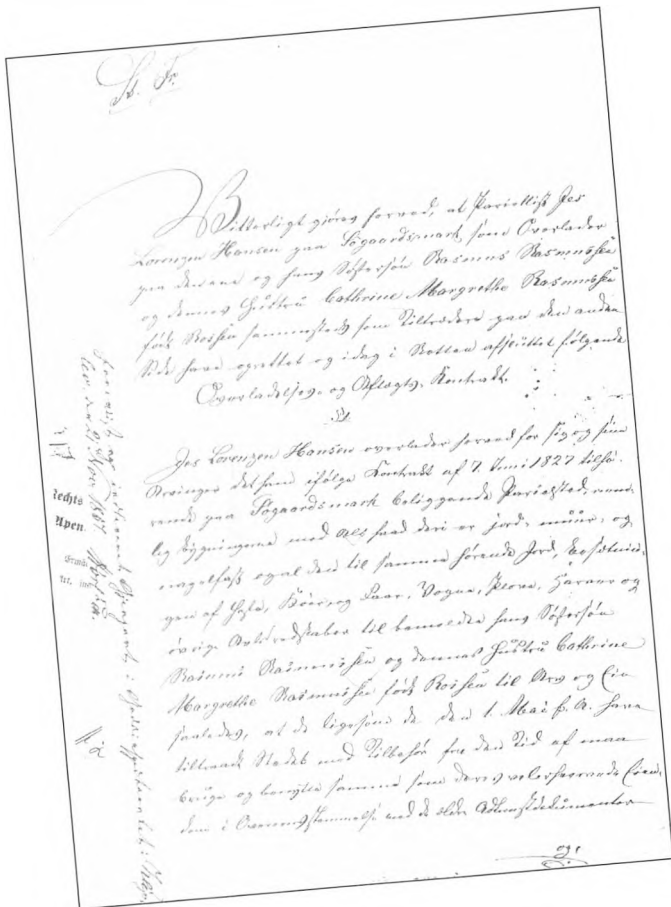
Else Egholm

Overladelses- og Aftægtskontrakt fra 1857

Som slægtsforsker støder man af og til på interessante og spændende papirer. Ulla Brusch, født Rasmussen fra Gråsten, kom under sin forskning i besiddelse af følgende overdragelses- og aftægtskontrakt, der vedrører hendes tipoldeforældre på fædrene side.

At det er hendes mands oldefar på mødrene side, Hother Smith, der er medunderskriver på kontrakten, gør den ikke mindre interessant.

Ejendommen på Søgårdsmark.

På vejen: Anne Christine Rasmussen f. Christiansen

Ved mælkejungerne: Sognefoged Chr. Rasmussen, Gråsten

I roerne: Cathrine Clausen f. Rasmussen

Vitterligt gjøres herved, at Parcelist Jes Lorenzen Hansen på Søgaardsmark som Overlader paa denne og hans Søstersøn Rasmus Rasmussen og dennes Hustru Cathrine Margrethe Rasmussen født Rossen sammesteds som Tiltrædere paa den anden Side har oprettet og i dag i Retten afsluttet følgende

Overladelles- og Aftægtskontrakt

§ 1.

Jes Lorenzen Hansen overlader herved for sig og sine Arvinger det ham ifølge Kontrakt af 7. juni 1827 tilhørende paa Søgaardsmark beliggende Parcelsted, nemlig Bygninger med alt hvad deri er jord,

muur, og nagelfast og al den til samme hørende jord, Besætningen af Heste, Køer og Faar, Vogne, Plove, Harver og øvrige Avlsredskaber til bemeldte hans Søstersøn Rasmus Rasmussen og dennes hustru Cathrine Margrethe Rasmussen født Rossen til Arv og Eje saaledes, at de ligesom de den 1. Mai f. Aa. have tiltraadt Stedet med Tilbehør fra den Tid af maa bruge og benytte samme som Deres velerhvervede Ejendom i overensstemmelse med de ældre Adkomstdokumenter og denne Kontrakt.

§ 2.

Derimod forpligte Tiltræderne sig til fra Tiltrædelsen af at bære og udrede alle paa Stedet hvilende Byrder og Afgifter og overhovedet fra denne Tid af at yde, hvad deraf bør ydes.

§ 3.

I Overladelæssum betale Tiltræderne 1546 Rd. 4. M., skriver Eet Tusinde Fem Hundrede og Seks og Fyrre Rigsdaler og Fire Mark paa følgende Maade:

1.) overtage og forrente den fra Tiltrædelsen paa Stedet hvilende Gjæld til Kirken, til Beløb 266 Rd. 4 M.
2.) have de ved Tiltrædelsen betalt 480 Rd. hvorfor Overladeren herved meddeler dem Quitting,
og
3.) Resten ----- 800 Rd. bliver indestaende i Stedet mod 3½ % årlig Rente og som fra Overladerens Side opsiges til Udbetaling med et halvt Aars Varsel, medens Tiltræderne ikke må opsiges den Saalænge Overladeren eller hans Kone lever.

§ 4.

Desuden forpligter Tiltræderne sig til, såfremt de afhænde Stedet til en Anden medens Overladeren eller dennes Hustru endnu leve, at betale til Disse eller den Længstlevende af dem, endnu en Sum af Otte Hundrede Rigsdaler foruden den i § 3. nævnte Overladelæssum.

§ 5.

Endvidere forpligter Tiltræderne sig til at yde Overladeren og dennes Hustru Mette Margrethe Hansen, født Nielsen, saalænge de lever følgende Aftægt:

- a) fri Afbenyttelse af det allerede opførte Aftægtshus, som Tiltræderne skulle holde i god forsvarlig Stand, og af det Østen for Aftægtshuset beliggende Stykke Havejord, som strækker sig ligesaa langt mod syd som Aftægtshuset og i lige Retning til det østlige Havehegn, hvilket Stykke Havejord Tiltræderen skulle gjøde og forarbejde forsvarligt, hvert aar;
- b) aarlig levere dem 2½ Tønde god tør Brødrug, 2 Skjæpper Hvede, 1 Tønde Byg, 6 Skjæpper Malt og 1 Tønde Boghvedegryn, Halvdelen til 1. Mai og halvdelen til 1. November og frit Til og fra Møllen;
Aarlig til Jul 6 Lispund røget Flæsk, 2 Pund Smeltet Svinefedt og 1 Lispund Kaffeboønner;
Hvert Efteraar 2 Lispund røget Kød, 1 Skjæppe Salt, 1 Pund Humle, 10 Pund ren Talg, 1 Lispund skjættet Hør, 1½ Tønde Kartoffler og en Snees Æg til Vinterbrug.
- c) ugentlig fra 1. Mai til 1. November 2 Pund Smør og 10 Æg og fra 1. November til 1. Mai 1½ Pund Smør ugentlig.
- d) daglig fra 1. Mai til 1. November 2 Kander nymalket Mælk, hvoraf den ene Kande leveres om Morgenen den anden om Aftenen, fra 1. November til 1. Mai 1½ Kande daglig og 2 gange om Ugen hele aaret igjennem 1 Kande afskummet Mælk;
- e) et Faar med Lammene frit i Foder og Græs og som skulle røgtes og passes ligesaa godt som Stedets egne Faar;
- f) frit Brændsel fra Tiltrædernes Lade og frit Gulvsand;
- g) fri Afbenyttelse af Brønde og fri Vask, Brygning og Bagning saa ofte det behøves;
- h) frit Offer til Præst og Degn;
- i) 6 Kørsler aarlig naar og hvorhen Aftægtsfolkene forlange det, undtagen i den travle Høst- og Pløjetid, saafremt ikke Nødstilfælde maatte kræve det, samt til enhver Tid fri Befordring til Lægen i Sygdomstilfælde; og

- k) tilbørlig Pleje og Opvartning i Sygdomstilfælde, og ved den ene af Aftægtsfolkernes Død at være den Anden behjælpelig ved Begravelsen og udlane det ved denne Lejlighed fornødne Huisgeraad og Redskaber til uhindret Afbenyttelse; den længstlevende af Aftægtsfolkene skal vedblive at nyde den hele foran beskrevne Aftægt uden nogen Afkortning.- Det skal være Aftægtsfolkene tilladt at tage en Person ind til sig i Aftægtsboligen. Skulde Aftægtsfolkene ønske det da skal det staa dem frit for at nyde deres Aftægt paa et Andet Sted, men i saa Fald faar de ingen Godtgørelse for Fratrædelse af Aftægtshuset; og alene Mælken faar de da ikke leveret in natura men derimod en Godtgørelse for den af 10 Rd. aarlig, som skulde betales dem med Halvdelen til Maidag og Halvdelen til November hvert Aar.

§ 6.

Med Undtagelse af Godsherskabets Ret lover Overladeren at overlevere Tiltræderne Stedet frit for alle Behæftelser som ikke ere nævnte i denne Kontrakt og lover navnlig at skaffe den et rent Folium i Skylds og Pantebogen alene med Undtagelse af den forannævnte Kirkekaptal.

§ 7.

De med denne Kontrakts Udfærdigelse forbundne Omkostninger, saavel som Halvprocentsskatten til den Kongelige Kasse betaler Tiltræderne alene, og har de med Hensyn til disses Beregning paa Tro og Love angivet Stedets Værdi til 3000 Rd.

Til Bekræftelse underskriver Kontrahenterne egenhændig denne Kontrakt idet de til Sikkerhed for sammes Opfyldelse pantsætte alt hvad de eie og eiende vorde og Tiltræderne tillade at de maa protokolleres paa deres Folium i henseende til Indholdet af §§ 3 – 5.

Saaledes passeret paa det Kongelige Herredskontor for Lundtoft Herred,

Graasten den 25. Marts 1857.

Sign.:

Jes Lorenzen Hansen

Rasmus Rasmussen

Cathrine Margrethe Rasmussen

(Ulla Bruschs tipoldeforældre)

Til stadsfæstelse:

Smith

(oldefar til Thorkild Bruschi)

Omkostninger:

30 Rd. 4 Mark.

(1 lispund = 8 kg)

(1 skæppe = 12 kg)

(1 tønde = 100 kg)

Ved at læse hvad tiltræderne har forpligtet sig til at yde overladeren og dennes hustru i aftægt, så længe de lever, satte det tanker i gang hos mig som: – hvad hvis de to parter bliver uenige hen ad vejen – hvis nu hønsene ikke lægger æg nok, skal der så købes æg andet steds – hvis man ikke har planer om at dyrke hør, er man så forpligtet til at købe det til de gamle - skal den unge kone vaske, brygge og bage for aftægtsfolkene. Det er bare nogle af de ting, jeg mangler svar på, nye læsere finder sikkert andre.

Else Egholm.

Årets gang 2008

Januar

Ved årsskiftet lukker og slukker motorkontoret i Gråsten. Skal borgerne fremover have pas eller kørekort, foregår det for eftertiden på Gråsten gamle rådhus, mens nummerplader skal hentes i Tønder eller Haderslev.

Selvom man i Kværs mangler 100.000 kr., er Kværsingerne dog fortrøstningsfulde og håber på hjælp fra forskellige fonde, så køkkenet på Kværs Forsamlingshus kan få en højst tiltrængt reovering.

Fra 1. januar 2008 er der ikke længere noget der hedder Gråsten Skovdistrikt – den officielle betegnelse er nu Skov- og Naturstyrelsen Sønderjylland. Lederen hedder stadig Skovrider Inge Gillesberg.

Kværs kirke danner rammen om en smuk og stemningsfuld højtidelighed, da biskop Niels Henrik Ahrendt indsatte sognets nye præst Kevin Oksen Asmussen.

Februar

Da Gråsten garden i år 2000 fyldte 25 år fik den sin egen march komponeret af Bente Ibenfeldt. Den kan nu fås på DVD.

Det var det helt store tilløbsstykke, da Gråsten Bibliotek indbød folk til at få ting og sager vurderet af en repræsentant fra et af de store auktionshuse.

De handlende i Gråsten ser lyst på fremtiden. Befolkningstallet er stigende og butikkerne nyder godt af turisterne fra Fiskeris og de omkringliggende campingpladser.

Ferieregion Sønderborg søger guider, der vil vise rundt i slottet. Efterspørgslen efter guidede rundture er stadig stigende.

Marts

Kontrollanter fra fødevarekontrollen har tildelt Gråsten Plejecenter en "Elite Smiley" fordi medarbejderne er særlig gode til at overholde reglerne.

Sct. Georgsgildet har sørget for et nyt komfur til de blå spejders hus i Konkel.

I den gamle banegårdsbygning i Gråsten er der åbnet et misbrugscenter som led i Sønderborg kommunes misbrugsbehandling.

April

200 seniordansere, deraf ca. 50 fra Gråsten, har været samlet til stævne i Ahlmannsparken.

Gråsten Roklub har holdt standerhejsning og dermed indledt de traditionelle ro-aftener.

På et stort borgermøde har Rinkenæs borgerne overfor storkommunen givet udtryk for et stærkt ønske om indflydelse på fremtidige beslutninger.

Gråsten frivillige brandværn har anskaffet avanceret kraftigt værktøj til brug ved alvorlige færdselsulykker.

Maj

Alle klassetrin på Förde Schule har arbejdet intensivt med emnerne affald og klimæændringen – både praktisk og teoretisk.

Som en af 7 danske byer var Gråsten med til at fejre Europadagen med et træf af 120 unge fra Europas forskellige mindretal.

For 50 år siden blev 28 elever fra Gråsten skole konfirmerede i Slotskirken. Nu mødtes 15 af dem for at fejre Guldkonfirmation sammen med pastor em. Eskild Rasmussen, der var hjælpepræst under sognepræsten pastor Hvidts sygdom.

Konfirmander 1958

Guldkonfirmander 2008

Juni

I Gråsten slotshave sker der stadig nye tiltag bl.a. er der kommet en bæk rundt om et 200 år gammelt Platantræs stamme.

*Foto: Lisbet
Tiedemann*

Hjemmeplejepersonalet på Dalsmark Plejecenter har fået 5 nye cykler, en hårdt tiltrængt fornyelse, medarbejderne cykler i gennemsnit 37 km om dagen.

En aktionsgruppe er gået i gang med at overbevise Regionsrådet om, at et nyt Supersygehus bør ligge i Gråsten.

Kværs hallen har fra Tryghedsfonden modtaget en hjertestarter og 20 personer fra Kværs-Tørsbøl er blevet uddannet i brugen af den.

Juli

1100 børn – fordelt på 117 hold – deltog i Gråsten Boldklubs ungdomsfodboldstævne.

Gråsten Brandstation har fra Danmarkssamfundet modtaget et nyt flag.

Vor ny borgmester Jan Prokopek Jensen bød foran det gamle rådhus Regentparret velkommen til Gråsten. Rigtig mange var mødt frem for at hylde Dronningen og Prinsgemalen, der gav sig god tid – traditionen tro – til at hilse på beboerne fra plejehjemmene.

I et nu var de forbi – cykelrytterne fra Post Danmark Rundt, der i år kom igennem Kværs, Rinkenæs, Gråsten og Adsbøl på vej til Sønderborg.

August

Takket være en hurtig indsats lykkedes det Kværs-Tørsbøl frivillige brandværn at bekæmpe en brand i Hedtoft Plantage, Kværs. 40m² var allerede blevet offer for et ulovligt bål.

Et nyt kunstværk skabt i teglsten af kunstneren Birthe Anne Tordrup pryder nu Gråsten havn.

Et åbent hus arrangement på Gråsten skole har givet Gråsten garden 18 nye medlemmer.

Landsbyrådet for Kværs - Tørsbøl - Snurom satser på gennem en energisk indsats at fremme udviklingen blandt andet m.h.t. bebyggelse.

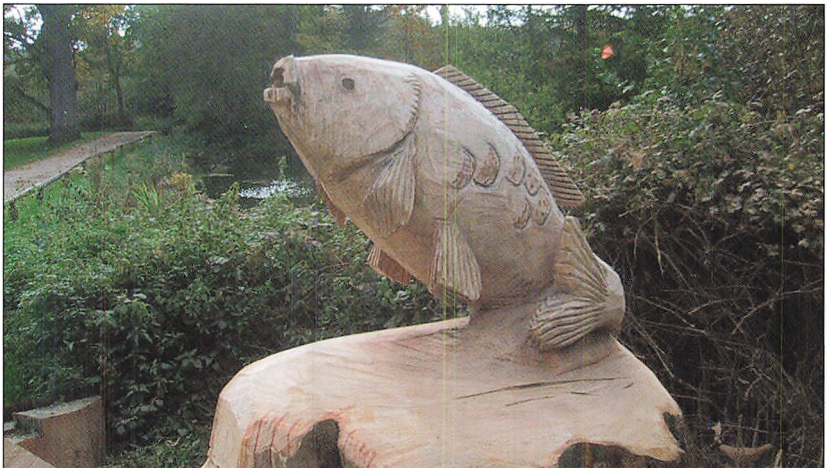
September

Det betragtes som en zoologisk sensation, at man i Gråsten skovene har fundet den sjældne Syvsover Hasselmus.

I Rinkenæs Korskirke har provst Anne Margrethe Hvas indsat Rinkenæs' nye præst, Marianne Østergaard Petersen.

Dagplejerne i Adsbøl har med stor tilslutning holdt sammenkomst for børn og bedsteforældre.

Med den nye sæson kan Gråsten Ældreklub holde 40 års jubilæum.

Karpen i Gråstenskov. Foto: Preben V. Knudsen

Oktober

På parkeringspladsen ved Felstedvej bydes besøgende velkommen af en stor karpe udskåret i en 200 år gammel egestamme af skovarbejder Morten Krause Hansen, Asserballe.

Et keglespilsapparat der kan hjælpe kørestolsbrugere og gangbesværede med at spille kegler er foræret til Gråsten Kegleklub af Lions Club.

For 7. gang kan Kværs skole hejse det grønne flag som anerkendelse for sin indsats for miljøet.

Vennekredsen ved Gråsten Plejecenter har modtaget 5.000 kr. som en gave fra Odd Fellow Logen.

November

På Rinkenæs kirkegård har hærværksmænd væltet en række gravsten og ødelagt deres udsmykning.

Gråsten Bibliotek har haft stor succes med at hverve fremtidige lånere. Invitationen gjaldt de 3-årige, der både fik forskellig underholdning og i tilgift deres første lånerkort.

Rinkenæs nye menighedsråd er nu sammensat. For første gang i mange år har der været kampvalg. Stemmeprocenten var 31,5.

December

På Gråsten Kirkegård har der været rejsegilde på et nyt maskinhus. Når det står færdigt, vil der også være bedre forhold for kirkegårdens mandskab.

Gråsten Friskole har holdt en velbesøgt julebasar.

Når bare man ikke begynder at klippe løs i Gråsten skovene, er man velkommen til at samle materialer til julepynt.

Som led i juleudsmykningen i Gråsten er det gamle træ på Torvet pyntet med tusindvis af lys.

HISTORISK FORENING FOR GRAASTEN BY OG EGN

Foreningens Årsberetning 2008

Generalforsamlingen blev afholdt d.16. april 2008 på Den Gamle Kro i Gråsten. Der var genvalg af Anne Marie Nissen, Hans Paulsen, Birgitte Hell og Bodil Gregersen. Der var mødt 50 personer op til generalforsamlingen.

Under eventuelt kom der et forslag om oprettelse af et museum til de effekter som p.t. opbevares i depot.

Efter kaffen holdt Arne Jessen foredrag med emnet ”1864: Da Preusserne kom til Graasten og Sundeved”.

I forbindelse med Skov- og Naturstyrelsen Sønderjylland og Sønderborg Kommunes åbning af Gråstenstien havde vi en lille stand, hvor vi solgte guiden ”Mindesmærker, monumenter m.m. i Gråsten”. Derved gjorde vi opmærksom på vor forening.

Heldagsturen til Haderslev, der var planlagt til d. 28. juni, blev aflyst på grund af for få tilmeldinger.

På Gråsten Station i den kongelige ventesal, havde vi en lille reception tirsdag 22. juni, hvor vi afslørede en model af Gråsten slot.

Modellen, som forestiller Gråsten slot før branden i 1757, er lavet for 35 år siden af 12 elever sammen med lærer Christian Gunnar Gröndal fra den tyske skole i Gråsten. Sammen med modellen udstilles billeder og information om slottet lavet af Lokalhistorisk Arkiv og Biblioteket i Gråsten.

Vi har permanent lånt modellen af Deutsches Museum Sønderborg, og Historisk Forening har finansieret montren.

Aftentur til Rinkenæs gamle kirke d. 25. september, der var rundvisning i kirken og efterfølgende fortælling med Heinz Saxburger.

19. november efterårsmøde i Ahlmannsparken med udlevering af årsskrift. Derefter holdt lektor dr.phil. Carsten Porskrog Rasmussen foredrag over emnet: ” De yngre Glücksburgere og Chr. IX’s vej til tronen”.

Det har været tre meget interessante arrangementer hvor Arne Jessen, Heinz Saxburger og Carsten Porskrog Rasmussen, på en kompetent måde delte ud af deres viden på hver deres område.

Historisk samfund for Sønderjylland /Sønderborg kredsen havde inviteret lokalhistoriske foreninger og arkiver til fælles møde i Egen d. 3. december 2008.

Lars Henningsen, der er en af forfatterne til den nye Sønderjyllands Historie, fortalte om arbejdet med bøgerne.

Bestyrelsen besluttede at forære Paul Andersens bog ”Graasten- et slot et sogn” til skolerne i gl. Gråsten kommune.

De fem skoler, der har fået et classesæt er: Rinkenæs Skole, Kværs Skole, Fördeschule, Gråsten Friskole og Adsbøl Friskole. Det drejer sig i alt om 74 bøger.

Bestyrelsen arbejder med vedtægtsændringer i forbindelse med kommunesammenlægningen. De nye vedtægter vil blive forelagt til vedtagelse ved generalforsamlingen 2009.

Der skal lyde en stor tak til alle medarbejdere i Arkivet. Der bliver lagt mange frivillige timer, med Årsskrift, udstillinger m.m.

Vi har 480 medlemmer. Det er en fremgang på 10 medlemmer. For at få flere medlemmer var det måske en ide at fortælle naboer, hvad der foregår i historisk forening.

Bodil Gregersen

Beretning fra Arkivet 2008

Året 2008 var igen et godt år for arkivet. Det går støt og roligt fremad med registrering af både nye og gamle afleveringer, der er arbejde nok til de næste mange år. Vi håber, at der med tiden kommer flere yngre kræfter til.

Der arbejdes fortsat med gademapperne og arkivering af de originale billeder af Lisbet Tiedemann og Elsebeth Thygesen Kristensen. Aviserne bliver gennempløjet af Inger Knudsen efter artikler vedrørende Gråsten og egn.

Det haster med at få scannet negativerne fra fotograf Ingwersen, mange af dem er hårdt angrebet af syre, og de er ved at destruere sig selv. Det arbejde tager Solveig Schrøder sig af, godt hjulpet af Erik Hansen og Preben Knudsen.

Kirsten Thomsen, Kirsten J. Jensen og jeg selv registrerer nye og gamle afleveringer.

Arkivets hjemmeside opdateres hver måned af Preben V. Knudsen, og den besøges flittigt af interesserede brugere. I årets løb har der været 19.869 inde på siden, det svarer til ca. 57 pr. dag.

Der har været omkring 35 henvendelser til arkivet pr. mail, tlf. og breve. Vi forsøger at besvare dem bedst muligt. Sommetider tager det lidt tid, særlig hvis de oplysninger der søges kræver en større gennemgang af kirkebøgerne

Arkivet har i løbet af året haft ca. 120 besøgende. Det har været i forbindelse med udstillinger, afleveringer eller forespørgsler om hjælp af den ene eller anden art.

Der har i 2008 været 51 afleveringer, ikke helt så mange som sidste år.

I forbindelse med Historisk Samfund Sønderborgs jubilæum blev alle arkiver i Sønderborg Kommune bedt om at lave en udstilling om et selvvalgt emne. I Gråsten Arkiv valgte vi at lave en udstilling om havnen, der jo er historie i dag. Udstillingen startede i vore egne lokaler på jubilæumsdagen, senere var den nogle uger i Sydbank. I juli fulgte "Kunstkilometeren" fra Flensborg til Gråsten. Arkivet blev

opfordret til at deltage i projektet, igen brugte vi havneudstillingen de 14 dage ude på den gamle Politigård.

Vi havde stor hjælp til udstillingen af Hans Jørgen Knudsen, tidligere vejer og måler på Gråsten Havn. Han fandt, via de gamle havneprotokoller, oplysninger om, hvorfra og hvortil der var blevet fragtet gods, og afmærkede stederne på et Europakort. Der var mange, der var forbavsede over Gråsten havns store spændvidde og mængden af gods.

Erik Hansen lavede en fin billedserie om havnen gennem tiderne, som kørte på vores computer på udstillingsdagen her i arkivet. Hans Franzen havde taget nogle fine billeder af havnefronten, som den er nu.

Vi følte selv, det var en god udstilling.

I arkivet forsøger vi at dygtiggøre os, så vi kan følge med tiden. Kirsten Juul Jensen og jeg deltog i Arkibas Grundkursus 1 i november i Vejle. Det er meningen, at disse kurser efter sommeren skal afvikles i Vojens. Vi synes det er langt og dyrt at køre til Vejle, så vi ser frem til, at de kommer nærmere på os, da nogle af vore frivillige ikke ønsker at køre så langt, men gerne vil med på kurserne.

Vi har haft en mere anstrengt økonomi i 2008, og det ser ikke lysere ud for det kommende år, da vi er blevet flere om at ”dele kagen”, der ikke er blevet tilsvarende større. Heldigvis har vi investeret i de gode tider, da det stadig hed Gråsten kommune, men der kommer øgede udgifter med de skærpede krav til forsikring, uddannelse, telefon og andre ting.

Jeg vil slutte min beretning med en stor tak til alle medarbejdere for det store arbejde I frivilligt udøver for at bevare nutiden for fremtiden. Også en tak til dem der sørger for, at vi hele tiden har noget at arbejde med.

Else Egholm

Bestyrelsen pr. 1. september 2008

Formand

Bodil Gregersen Klokkevej 2, Rinkenæs 74 65 31 81

Næstformand

Hans J.Bollmann Vestermark 4, Kværs 74 65 94 25

Kasserer

Anne Marie Nissen Ahlmannsvej 19 74 65 19 01

Sekretær

Birgitte Hell Ahlmannsvej 3 74 65 91 86

Arkivleder

Else Egholm Toldbodgade 6 st. tv. 74 65 12 43

Øvrige

Mogens P.C.Jacobsen Ahlefeldvej 16 74 65 00 42

Ruth Jensen Kværsløkke 18, Kværs 74 65 94 82

Hans Chr.Lassen Klokkevej 1, Rinkenæs 74 65 10 76

Hans Paulsen Domhusparken 7 st.th. 74 65 10 70

Hanne Næsborg Andersen Bøgevej 5, Adsbøl 74 65 39 21

Vedtægter for HISTORISK FORENING FOR GRAASTEN BY OG EGN

§ 1

Foreningens navn er
HISTORISK FORENING FOR GRAASTEN BY OG EGN.

§ 2

Foreningens formål er at vække og nære interessen for egnens historie. Dette formål søges opnået ved:

- a. at udgive historisk litteratur vedrørende Gråsten by og egn eller emner i tilknytning hertil.
- b. at drive Lokalhistorisk Arkiv som beskrevet i §11.
- c. at afholde møder til fremme af lokalhistorisk interesse.
- d. at værne om egnens historiske mindesmærker.

§ 3

Foreningens og Arkivets virkeområde er Gråsten by og egn.

§ 4

Enhver kan blive medlem af foreningen. Indmeldelse sker ved henvendelse til et af bestyrelsens medlemmer eller på Arkivet. Kontingentet fastsættes på den årlige generalforsamling.

§ 5

Foreningen og Arkivet ledes af en bestyrelse på indtil 10 medlemmer. En bestyrelsespost besættes af arkivlederen, der ikke er på valg, men udpeges i h. t. § 12. Arkivlederen har ikke stemmeret. De øvrige 9 medlemmer vælges på den ordinære generalforsamling for en toårig periode, således at der afgår 4 medlemmer i ulige årstal og 5 medlemmer i lige årstal. Genvalg kan finde sted.

§ 6

Foreningens højeste myndighed er generalforsamlingen. Ordinær generalforsamling afholdes hvert år i april med mindst 14 dages varsel gennem den lokale presse.

- Dagsorden:
1. Valg af dirigent
 2. Formandens beretning
 3. Fremlæggelse af regnskab
 4. Fastsættelse af kontingent
 5. Arkivets virksomhed.
 - 5.1 Arkivlederens beretning
 - 5.2 Regnskab for Arkivet
 6. Valg til bestyrelsen.
 7. Valg af 2 revisorer
 8. Indkomne forslag. Forslag skal være formanden i hænde senest en uge før generalforsamlingen.
 9. Eventuelt

§ 7

Ekstraordinær generalforsamling skal afholdes, når et flertal af bestyrelsesmedlemmerne eller 20% af foreningens medlemmer skriftlig fremsætter begæring herom. Begæringen skal indeholde den ønskede dagsorden. Ekstraordinær generalforsamling skal afholdes inden en måned efter at begæring herom er fremsat, og indkaldes med motivering for dens afholdelse som en ordinær generalforsamling.

§ 8

Generalforsamlingens beslutninger træffes ved simpelt stemmeflertal. Der er een stemme pr. medlemskab. Der kan ikke stemmes ved fuldmagt.

§ 9

Bestyrelsen konstituerer sig selv med formand, næstformand, kasserer og sekretær. Disse udgør forretningsudvalget. Arkivlederen kan ikke beklæde formandsposten. Bestyrelsen kan nedsætte udvalg til at løse særlige opgaver. Hertil kan vælges medlemmer udenfor bestyrelsen.

§ 10

Foreningens regnskabsår og Arkivets regnskabsår er kalenderåret. Regnskaberne revideres af to valgte revisorer og godkendes på den ordinære generalforsamling.

§ 11

Graasten Lokalhistoriske Arkiv.

Arkivets formål:

- a. At indsamle, registrere og bevare arkivalier, manuskripter, trykt materiale, kort, billeder, film, lydoptagelser etc. med tilknytning til Gråsten by og egn samt stille det indsamlede materiale til rådighed for offentligheden efter de gældende regler for tilgængelighed og gennem udadvendt virksomhed at fremme kendskabet til og styrke interessen for områdets historie, topografi, miljø og natur.
- b. Det indsamlede materiale betragtes som offentlig eje, og dets forbliven som sådant garanteres.
- c. Skulle Arkivet af en eller anden grund ophøre, skal samlingerne anbringes efter nærmere aftale med Sønderborg kommune og Sammenslutningen af Lokale Arkiver (SLA), så deres forbliven i offentlig eje og deres offentlige tilgængelighed er sikret.
- d. Graasten Lokalhistoriske Arkiv er medlem af Sønderborg kommunes Lokalhistoriske Arkivsamvirke (SKLA), Lokalhistoriske Arkiver og Samlinger i Sønderjylland (LASS) og (SLA). Arkivet deltager i lokale, regionale og landsdækkende fællesregistreringer, der er arrangeret af og godkendt af LASS og SLA. I øvrigt samarbejder Arkivet med andre arkiver og beslægtede organisationer.

§ 12

Bestyrelsen udpeger en arkivleder, der er ansvarlig for Arkivets drift, samlingernes tilstand og deres benyttelse i henhold til SLA's standardinstruks for arkivledere. Bestyrelsen godkender den af Arkivet valgte repræsentant til SKLA's bestyrelse.

§ 13

Bestyrelsen påser og har ansvar for, at arkivets samlinger er forsvareligt registreret, og at de er offentligt tilgængelige med fast åbningstid, dog således, at SLA 's tilgængelighedsregler respekteres.

§ 14

Arkivlederen er ansvarlig for udarbejdelse af en arbejdsplan og et budget og overholdelsen heraf. Budgettet skal godkendes af bestyrelsen.

§ 15

Vedr. lokaler henvises der til den til enhver tid gældende brugsaftale med Sønderborg kommune.

Udover et årligt tilskud fra kommunen drives arkivet for midler tilvejebragt gennem tilskud fra fonde, institutioner, virksomheder, foreninger og private.

§ 16

Vedtægtsændring kan foretages ved generalforsamlingsbeslutning. Forslag herom skal fremgå af dagsordenen, og vedtagelse sker ved simpelt flertal.

§ 17

Ved foreningens ophør overføres evt. formue til Arkivet eller andet lokalhistorisk arbejde efter generalforsamlingens afgørelse.

Således vedtaget på generalforsamling d. 22. april 2009

H. Nærborg-Andersen
Ruth Jensen
B. Hecc
Klaus-C. Larsen
Bibi Kjøhler
M. Jacobsen
Hj. Ballmann
Bodil Gregersen
Klaus Paulsen
Lene Marie Blissen

